

เอกสารประกอบการเรียนรู้ โดย ครูจิรวัดณ์ จวนทองรักษ์ รายวิชา ฟิสิกส์ 5 เรื่อง แหล่งกำเนิดไฟฟ้า

ชื่อ..... เลขที่..... ชั้น.....

1. เซลล์ไฟฟ้าเคมี หมายถึง ไฟฟ้าที่ได้จากปฏิกิริยาเคมี แบ่งออกเป็น

1.1 **เซลล์ไฟฟ้าปฐมภูมิ (Primary cell)** จะให้กระแสไฟฟ้าจากการปฏิกิริยาเคมี เมื่อสารเคมีถูกใช้หมดแล้ว จะไม่สามารถนำมาอัดไฟได้อีก เช่น เซลล์แห้ง หรือถ่านไฟฉาย

- ถ่านไฟฉายทั่วไป จะใช้สังกะสีเป็นขั้วลบ มีแท่งคาร์บอนเป็นขั้วบวก ของผสมลักษณะเปียกเป็นผงถ่าน, มังกานีสไดออกไซด์และอัมโมเนียคลอไรด์ผสมกัน, จะให้แรงเคลื่อนไฟฟ้าประมาณ 1.5 โวลต์ **ไม่ว่าจะเป็นถ่านไฟฉายขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ เพราะเกิดจากปฏิกิริยาเคมีเหมือนกัน**

1.2 **เซลล์ไฟฟ้าทุติยภูมิ** จะให้ไฟฟ้าจากปฏิกิริยาเคมี เช่นเดียวกัน แต่เมื่อสารเคมีถูกใช้หมดไปแล้วเราสามารถนำมาอัดไฟใหม่ได้ จะใช้ได้อีกต่อไป เช่น แบตเตอรี่รถยนต์

- **แบตเตอรี่รถยนต์** ประกอบด้วยแผ่นตะกั่วพูน ทำหน้าที่เป็นขั้วลบ, แผ่นตะกั่วเปอร์ออกไซด์ทำหน้าที่เป็นขั้วบวกโดยมีสารละลายประกอบด้วยกรดกำมะถันและน้ำกลั่น, ให้แรงเคลื่อนไฟฟ้าเซลล์ละ 2 โวลต์ เมื่อจ่ายไฟฟ้าออกมานานๆ แผ่นตะกั่วพูนและตะกั่วเปอร์ออกไซด์จะกลายเป็นตะกั่วซัลเฟต, ปฏิกิริยาเคมีจะลดลงและจ่ายไฟฟ้าน้อยลง เมื่อเรานำไปอัดไฟฟ้า โดยเอาขั้วบวกจากภายนอกต่อกับขั้วของแบตเตอรี่, จะทำให้ขั้วลบกลายเป็นตะกั่วพูน, ขั้วบวกกลายเป็นตะกั่วเปอร์ออกไซด์ตามเดิม และสามารถจ่ายไฟฟ้าได้อีกครั้งหนึ่ง

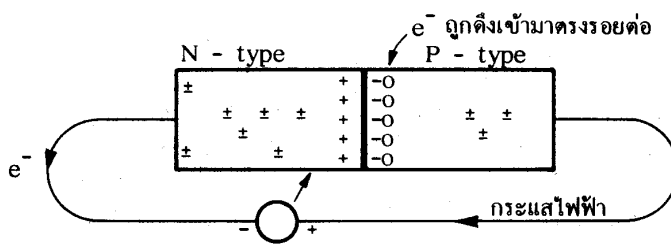
นอกจากใช้แผ่นตะกั่วเป็นขั้ว ยังอาจใช้ นิเกิล แคดเมียม แทนตะกั่วเรียกว่า **Nikel cadmium cell, cell** แบบนี้ให้ความต่างศักย์เซลล์ละประมาณ 1.25 โวลต์

2. **ไดนาโม** เป็นแหล่งกระแสไฟฟ้าเหนี่ยวนำ โดยใช้ขดลวดตัวนำ ตัดเส้นแรงของสนามแม่เหล็ก ซึ่งการหมุนของขดลวดตัวนำนี้ อาจใช้พลังงานจากน้ำตกหรือเขื่อนน้ำก็ได้ จึงเป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน

3. เซลล์สุริยะ (Solar cell)

คือเครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่สามารถแปลงพลังงานแสงอาทิตย์เป็นพลังงานไฟฟ้าโดยตรง โดยอาศัยคุณสมบัติความไวแสงของโลหะกึ่งตัวนำ คือ เมื่อมีแสงตกกระทบแผ่นโลหะนี้จะทำให้เกิดพลังงานไฟฟ้าออกมาได้ ใช้โลหะ Silicon โดยใส่สารบางชนิดลงไปเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างภายใน แต่ยังคงอยู่ในสภาพเป็นกลาง โดยมี Free electron มากขึ้น (ของจริงด้านนี้จะจับด้วยสารโปร่งใสป้องกันการสะท้อนแสงคือให้ดูแสงมาใช้งานมากที่สุด)

ใช้โลหะ Silicon แต่เติมสารอีกชนิดหนึ่งลงไป ทำให้พร้อมจะรับ electron เรียกว่า Hole

เมื่อต่อกันครบวงจร ดังรูป จะดูอิเล็กตรอนเข้ามาทางขวา (ดังรูป) มีอยู่ตรงรอยต่อ (Junction) ทำให้ด้านขวามือเป็น -

เมื่อไฟตอนจากแสงมากระทบ จะทำให้ $\pm$, ซึ่งเป็นกลางแยกออกจากกัน เรียกว่า Hole-Pair ทำให้ประจุ - จากขวาวิ่งผ่าน Junction ไปทางซ้ายเป็นการเคลื่อนที่ของประจุ - , (ทวนเข็มนาฬิกา) ทำให้เกิดกระแสไฟฟ้าเคลื่อนที่ไปในทิศทางสวนกลับ คือ ตามเข็มนาฬิกา

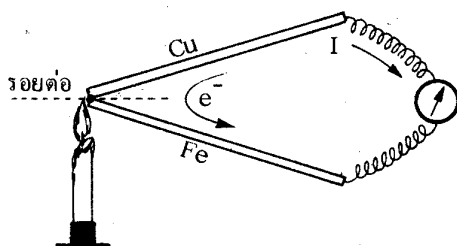
4. ไฟฟ้าจากสิ่งมีชีวิต

ในปัจจุบันเราพบว่าสิ่งมีชีวิตมีกระแสไฟฟ้าปริมาณน้อย ๆ ตามจุดต่าง ๆ ของร่างกาย ดังเช่นที่แพทย์ใช้ในการตรวจระบบประสาท ตรวจลักษณะการเต้นของหัวใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งมีชีวิตบางชนิดสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นปริมาณมากเพื่อใช้ในการจับเหยื่อหรือป้องกันตัว เช่น ปลาไหลไฟฟ้า

5. คู่ควมความร้อน

ทองแดงมี Free electron ที่พร้อมจะเคลื่อนที่ออกมากกว่าเหล็ก ดังนั้น ถ้าดูที่รอยต่อ (Junction) ดังรูป เมื่อถูกกระตุ้นด้วยความร้อนอุณหภูมิสูงๆ อิเล็กตรอนจะเคลื่อนที่แบบทวนเข็มนาฬิกา ดังนั้น กระแสไฟฟ้าจะเคลื่อนที่ตามเข็มนาฬิกา

ถ้าต่อกับแอมมิเตอร์ ให้กระแสไฟฟ้าเข้าทางบวก ออกทางลบ เข็มจะเบนไปในแนวการเคลื่อนที่ของกระแสไฟฟ้า ตามรูป

6. Fuel Cells พลังงานแห่งอนาคต

โดย สุวัจจ ขวัญเมือง ธนิษฐ์ ปราณินรารัตน์ อธิคม เพียงใจก วรณศิริ ลิ้มสุขนรินทร์

ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา แหล่งพลังงานที่ใช้ส่วนใหญ่ได้จาก น้ำมันเชื้อเพลิง แต่ความต้องการพลังงานที่เพิ่มขึ้น และแหล่งผลิตที่มีอยู่จำกัด ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำมัน จากเหตุดังกล่าว จึงได้มีการค้นคว้า และพัฒนาแหล่งพลังงาน เพื่อทดแทนพลังงานจากน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งทางเลือกอันหนึ่งก็คือ การใช้เซลล์เชื้อเพลิง

Fuel Cells คืออะไร

เซลล์เชื้อเพลิง คือ อุปกรณ์ที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาเคมี-ไฟฟ้า ระหว่างออกซิเจนกับไฮโดรเจนซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงพลังงานของเชื้อเพลิง ไปเป็นพลังงานไฟฟ้าโดยตรง ไม่ต้องผ่านการเผาไหม้ ทำให้เครื่องยนต์ที่ใช้เซลล์เชื้อเพลิงนี้ไม่ก่อมลภาวะทางอากาศ ทั้งยังมีประสิทธิภาพสูงกว่า เครื่องยนต์เผาไหม้ 1-3 เท่า ขึ้นอยู่กับชนิดของเซลล์เชื้อเพลิง และชนิดของเชื้อเพลิงที่ใช้

เซลล์เชื้อเพลิงมีหลายแบบขึ้นอยู่กับสารที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงเช่นเซลล์เชื้อเพลิงไฮโดรเจน-ออกซิเจน ไฮโดรเจน-ไฮโดรคาร์บอน โพรเพน-ออกซิเจน เป็นต้น และชนิดที่เป็นที่นิยมใช้คือ เซลล์เชื้อเพลิงไฮโดรเจน-ออกซิเจน เพราะเมื่อปฏิกิริยาในเซลล์เกิดขึ้นแล้วนอกจากพลังงานจะได้น้ำบริสุทธิ์ และความร้อนไว้ใช้ตามความเหมาะสมด้วย นอกจากนี้เซลล์เชื้อเพลิงชนิดนี้ยังไม่ขึ้นบรรยากาศโอโซนเพราะไม่ก่อให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เช่นเซลล์เชื้อเพลิงชนิดอื่นๆ

เซลล์เชื้อเพลิงมีลักษณะคล้ายกับเซลล์สะสมไฟฟ้าแบบตะกั่วหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าแบตเตอรี่มาก ในด้านที่สามารถอัดประจุใหม่ได้เรื่อยๆ เซลล์เชื้อเพลิงยังไม่เป็นที่นิยมใช้ทั่วไปอย่างแบตเตอรี่เพราะต้นทุนการผลิตอุปกรณ์ในครั้งแรกสูงและยังมีอันตรายที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะ ควบคุมหลายประการ แต่ในปัจจุบันได้นำมาใช้กับอุปกรณ์ไฟฟ้าหลายชนิดเช่น โทรศัพท์มือถือ ปาล์ม notebook

ชนิดของเซลล์เชื้อเพลิง

Fuel Cells มีหลายชนิด แต่ทุกชนิดจะให้กระแสไฟฟ้าออกเป็นไฟฟ้ากระแสตรง(DC) ที่สามารถนำไปขับมอเตอร์ หลอดไฟ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆได้ โดยชนิดของตัว Fuel Cells จะแบ่งโดยสารเคมีที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงเป็นหลัก โดยมีชนิดดังต่อไปนี้

1. Proton exchange membrane fuel cell (PEMFC) เป็นชนิดที่ได้รับความนิยมและจะถูกนำไปใช้ในรถยนต์ในอนาคต
2. Alkaline fuel cell (AFC) เป็นชนิดแรกที่มีการสร้างขึ้นมา เคยถูกใช้ในโครงการอวกาศของสหรัฐในช่วงปี 1960 แต่เนื่องระบบไวต่อการปนเปื้อนมาก จึงต้องใช้ไฮโดรเจนและออกซิเจนบริสุทธิ์เท่านั้น ทำให้ระบบมีราคาสูงมาก ไม่สามารถนำมาขายในท้องตลาดได้
3. Phosphoric-acid fuel cell (PAFC) เป็นระบบที่มีแนวโน้มที่จะถูกนำไปใช้ในสถานีไฟฟ้าขนาดเล็ก เนื่องจากทำงานที่อุณหภูมิสูงกว่าแบบ PEMFC ทำให้ต้องใช้เวลาในการอุ่นระบบที่นานกว่า ทำให้มันไม่เสถียรในการนำมาใช้ในรถยนต์
4. Solid oxide fuel cell (SOFC) เป็นระบบที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในสถานีไฟฟ้าขนาดใหญ่ เนื่องจากสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้มาก แต่เซลล์ไฟฟ้าชนิดนี้ทำงานที่อุณหภูมิที่สูงมาก(ประมาณ 1,832 F, 1,000 C) ทำให้มีปัญหาเรื่องเสถียรภาพ แต่ก็มีข้อดีตรงที่ว่า ใช้น้ำอุณหภูมิสูงที่เป็นผลผลิตจากกระบวนการนี้ สามารถนำไปใช้ปั่นกังหันก๊าซต่อได้ ทำให้ประสิทธิภาพของระบบเพิ่มขึ้นอย่างมาก
5. Molten carbonate fuel cell (MCFC) เป็นอีกประเภทหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับสถานีไฟฟ้าขนาดใหญ่ แต่ชนิดนี้ทำงานที่อุณหภูมิที่ต่ำกว่าคือที่ประมาณ 1,112 F หรือ 600 C และยังสามารถให้อิออนน้ำความดันสูง

เพื่อมาช่วยผลิตกระแสไฟฟ้าได้อีกด้วย และเนื่องจากทำงานที่อุณหภูมิที่ต่ำกว่า SOFC ทำให้ไม่ต้องใช้วัสดุพิเศษ จึงทำให้ระบบนี้ใช้งบประมาณที่น้อยกว่า

รถยนต์พลังงานเซลล์เชื้อเพลิง (Automobiles)

คาดกันว่าเซลล์เชื้อเพลิงจะสามารถแทนที่เครื่องยนต์เบนซินและเครื่องยนต์ดีเซลได้ในปี 2548 รถพลังงานเซลล์เชื้อเพลิงจะมีลักษณะคล้ายกับรถยนต์พลังงานไฟฟ้ามาก ต่างกันเพียงแค่ว่า เซลล์เชื้อเพลิงแทนแบตเตอรี่ รถพลังงานเซลล์เชื้อเพลิงส่วนใหญ่จะใช้เมทานอลเป็นเชื้อเพลิง แต่ก็มี บางบริษัทออกแบบรถให้ใช้น้ำมันเบนซิน แต่

ในอนาคตเราอาจจะสามารถออกแบบถึงเชื้อเพลิงสำหรับ บรรจุไฮโดรเจนได้อย่างปลอดภัย

Necar 4 รถยนต์เซลล์เชื้อเพลิงจากบริษัท DaimlerChrysler ใช้ไฮโดรเจนเหลวเป็นเชื้อเพลิง ทำความเร็วสูงสุดได้ประมาณ 144 Km/h และสามารถวิ่งได้ 450 Km ก่อนที่จะต้องเติมเชื้อเพลิงอีกครั้ง

สนใจสามารถค้นข้อมูลเพิ่มเติมได้จาก

How fuel cell works

<http://science.howstuffworks.com/fuel-cell.htm>

เซลล์เชื้อเพลิง แหล่งพลังงานสำหรับศตวรรษที่ 21

<http://www.material.chula.ac.th/Thai/RADIO44/january/radio1-8.htm>

เซลล์เชื้อเพลิง พลังงานเพื่อมือถือยุค 3 จี

<http://phoenix.eng.psu.ac.th/eec/jn6.html>

PEM Fuel Cell

<http://physics.science.cmu.ac.th/ps/ps7/ps7n1.htm>

How GM's Hy-wire Works

<http://auto.howstuffworks.com/hy-wire1.htm>

Fuel Cells 2000

<http://www.fuelcells.org/>